Studiebesök på gamla observatoriet 14 oktober 2026

Vi var 15 personer som promenerade upp till toppen av Observatoriekullen och Stockholms gamla observatorium en mörk och kylig oktoberkväll.

Torgny Saers från Stockholms Amatörastronomer (STAR) började med att guida oss utomhus och berättade om hur observatoriet har varit ett vetenskapshistoriskt museum.

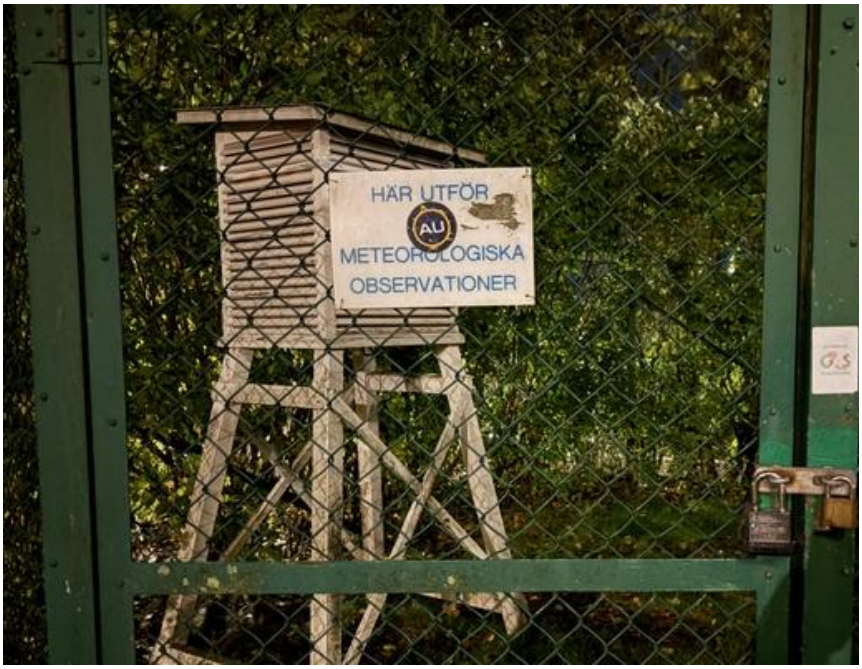
Byggnaden uppfördes av Kungliga Vetenskapsakademien mellan 1747 och 1753 med akademins sekreterare, Pehr Wargentin, som drivande kraft.

Utöver att vara astronom, var Wargentin statistiker, och är känd som *den svenska befolkningsstatistikens fader*.

Statiska Centralbyrå (SCB) är en del av hans arv.

Vi förstod från Torgnys berättelse, att akademin från början var ett sällskap av män, som var mycket intresserade av alla former av vetenskap, och brevväxlade flitigt med andra likasinnade män i andra länder.

Ett starkt intresse för meteorolgi ledde till den världsunika temperaturslinga, som visar medeltemperaturen under årets varmaste (juli) och kallaste (februari) månad från 1756 fram till idag.

Man kan säga att de mätningarna lade grunden för dagens SMHI.

Observatoriet har tidigare används som nationell nollmeridian, som var viktig för att kunna fastställa lokal tid i relation till andra platser på jorden.

Utifrån denna fasta linjen kunde man även mäta avstånd till olika himlakroppar och navigera med hjälp av sextant.

Meridianlinjen är kvar i marken, och vi kunde se gamla mätinstrument, bl. a. en stor sextant genom husets fönster.

En höjdpunkt i observatoriets historia är följandet av Venuspassagen den 6 juni 1761.

Huset har också varit platsen för många högtidliga fester.

Det var här man enligt Torgny hade en ‘kick-off’ 1878 inför Vegaexpeditionens resa genom Nordostpassagen från Atlanten till Berings hav.

En gyllene staty av skeppet Vega står på Observatoriekullen, väl synlig i mörkret.

Observationer ägde rum här fram till 1931, då verksamheten flyttades till det nybyggda observatoriet i Saltsjöbaden.

Astronomerna behövde flytta från stadens ljus och dess smutsiga luft för att kunna se stjärnorna.

Huset användes sedan under många år av Stockholms universitets naturgeografer.

Efter Torgnys genomgång klev vi in i Magnethuset från 1838.

Här har amatörastronomer sina teleskop och håller sina möten.

Jonas Jönsson beskrev hur de olika typerna av teleskop fungerar och vi fick titta in i ett spegelteleskop.

Vi delades sen upp i två grupper, eftersom det är ont om plats i tornet, där det stora spegel-teleskopet finns.

Torgny visade oss den lilla sextant som används för att orientera teleskopet och berättade hur avgörande det är att instrumentet förankras och hållas stabilt i marken.

Det finns olika sätt att montera ett teleskop.

Han visades också spegeln, som förstärker bilden man ser.

Han rullade teleskopet och taköppningen åt norr …

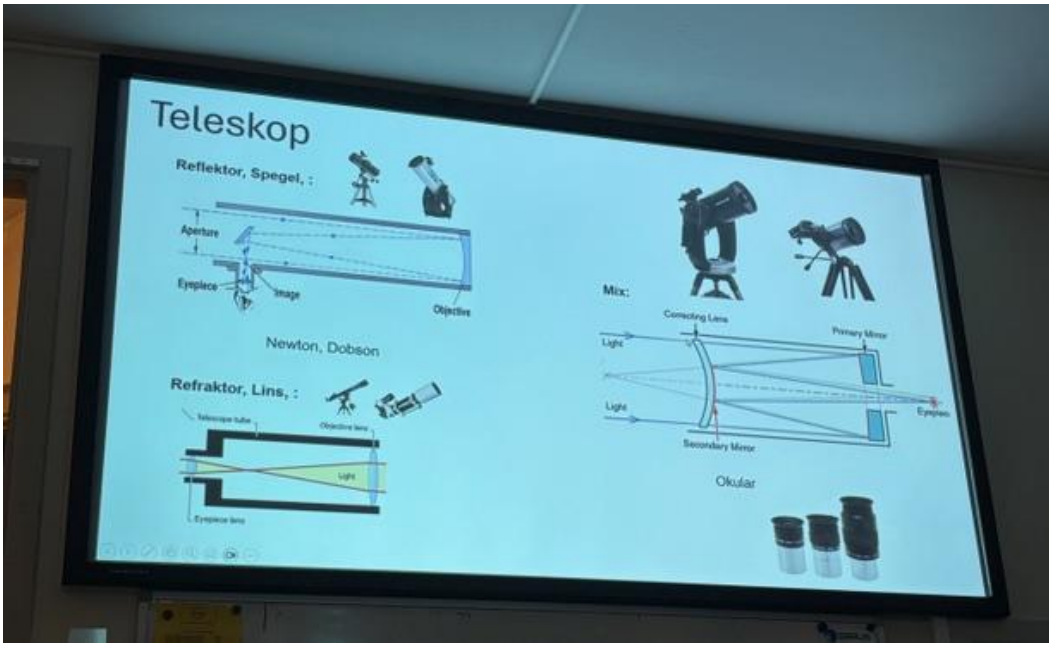

… och siktade sedan in på skylten och klockan på *if*-huset i Solna, som vi sedan fick titta på.

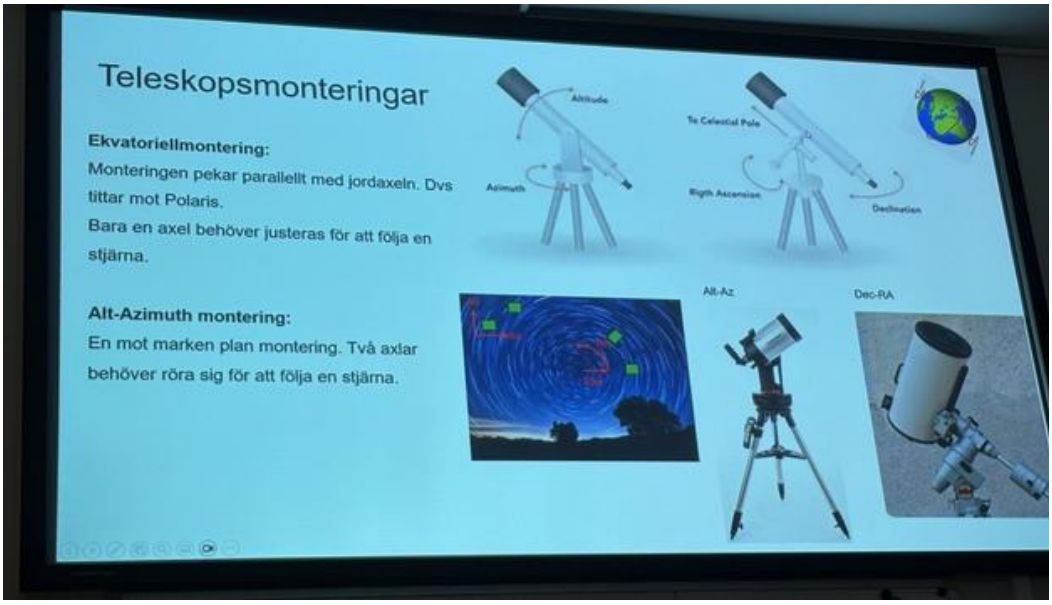

Detta hände medan Jonas visade andra hälften av gruppen ett bildspel.

Vi fick en visuell och mer genomgående förklaring till hur de olika teleskopen fungerar.

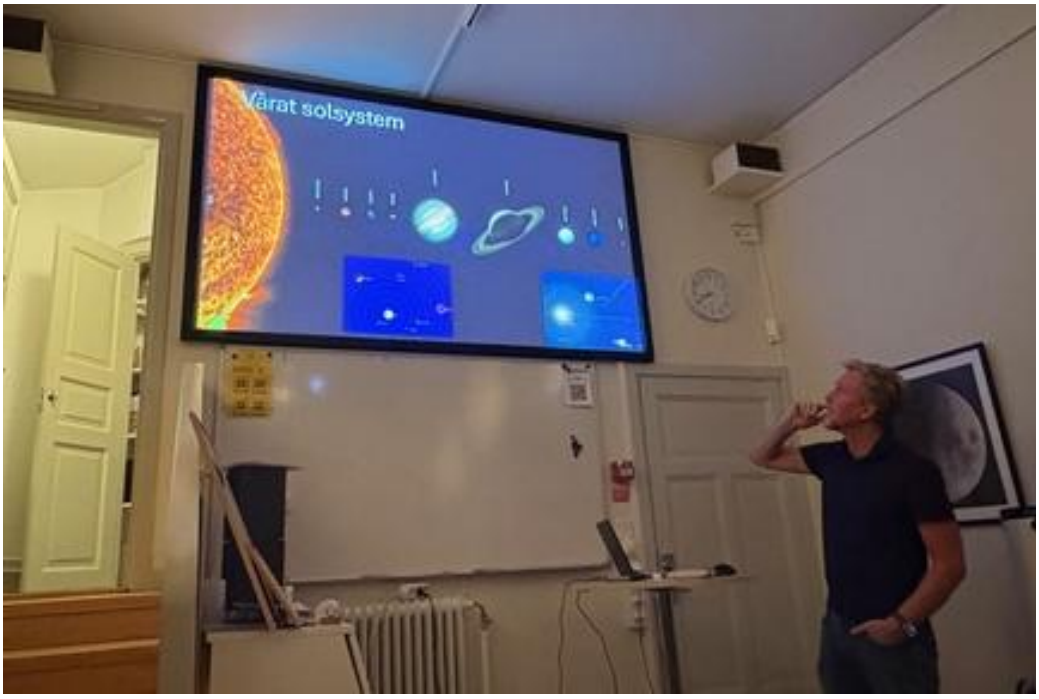
Sedan fick vi en snabb genomgång av universum ur astronomernas perspektiv.

På grund av de ofattbara avstånd som finns i universum har astronomer utvecklat en speciell enhet de använder i sina mätningar.

En astronomisk enhet (AU) är avståndet mellan solen och jorden, ca 149,6 millioner kilometer.

Mycket som vi fick höra var nästan obegripligt för oss jordbor, men verkligen fascinerande!

Text och foto Karin Becker